10. Милицкая В. В. Воспитание творческого читателя / В. В. Милицкая // Юный читатель и библиотека : сб. ст. — М, МГИК, 2001 — С. 113-123.
11. Моє хобі — читання : підсумки регіон. моніторингу : соціол. бюл. Вип. 20 / Нац. б-ка України для дітей; авт.-уклад. О.Б. Петренко. — К. — 2011. — 12 с.
12. Огар Е. Право дитини стати читачем / Е. Огар // Світ дитячих бібліотек. — 2013. — № 1. — С. 22-23.
13. Романовская З. И. Чтение и развитие младших школьников : приобщение детей к художественной литературе как к искусству / З. И. Романовская // М. : Педагогика, 1999. — 129 с.
14. Самохина М. М. Классическая литература и молодые читатели / М. Самохина // Вестник БАЕ. — 2004. — № 4. — С. 36-42.
15. Сенченко М. Чи вміємо ми читати? / М. Сенченко // Вісн. книж. палати. — 2012. — №3. — С. 3-6
16. Тихомирова И. И. Как воспитать талантливого читателя : сб. статей : В 2-х ч. Ч. 2 Растим читателя – творца / И. Тихомирова // М. : РШБА, 2009. — 309 с.
17. Чепелєва Н. В. Психологічна характеристика читання як особливого виду діяльності / Н. В. Чепелєва // Наук. зипис і-ту психології ім.. Г. С. Костюка АПН України Вип. 24. — К., 2004. — С. 16-31.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2014

O.Bezruchko

LIBRARY, READING AS DEVELOPING ENVIRONMENT OF NEW GENERATION

The article is devoted the pressing questions of creative development of readers-children in the conditions of modern informative space through the mission of library for children. The role of high-quality, artistic book is selected in becoming of personality. Done attempt to rotin influence on forming emotionally creative to development of reader and difference of the CRT reading and reading from a letter.

Key words: *creative reading, library, reader culture*

УДК 792(477/62-2=14)

О.О. Демідко

ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ПІВНІЧНОПРИАЗОВСЬКИХ ГРЕКІВ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Статтю присвячено діяльності грецького театру Північного Приазов'я в історичній ретроспективі. Розглянуто основні тенденції розвитку театру, специфіку репертуару, творчі пошуки акторського складу. Визначено роль театрального мистецтва північноприазовських греків у культурному та громадському розвитку регіону в 30-ті роки XX ст.

Ключові слова: *театральне мистецтво, історична ретроспектива, грецький театр, еллінізація, репертуар.*

Поважне ставлення до культури та віковічних традицій народів, що населяють нашу багатонаціональну державу є одним з пріоритетних чинників стабільного розвитку суспільства. Тема становлення театру національних меншин в Україні в 1920–1930 роки до

цих пір залишається малодослідженою. У зв’язку з цим актуальним є дослідження театрального мистецтва північноприазовських греків, яке не тільки залишило помітний слід в історії культури Північного Приазов’я, але й стало показовим прикладом національної політики радянської влади.

Метою статті є дослідження театрального мистецтва греків Північного Приазов’я в історичній ретроспективі – з моменту його заснування – 1932 р. і до знищення – 1937 р.

Проблему становлення та розвитку грецького театру в різний час вивчали: І. Налчаджи [7], К. Гончарук [1], Г. Захарова [3], А. Проценко [8], Л. Чуприк [11].

Становлення театрального мистецтва греків Північного Приазов’я було пов’язано з проведенням політики коренізації, спрямованої на відродження і розвиток національних традицій і культури. Заходи щодо грецького населення умовно називали «еллінізацією». Протягом 1931 р. в Маріуполі виникає ідея створити грецький пересувний театр. Культурно-пропагандистський відділ міського партійного комітету створює спеціальну комісію. Грецьке видавниче бюро обговорює питання репертуару для театру й сільських драмгуртків [1, с. 76].

Опрацювання періодичної преси засвідчило, що грецький театр було засновано у 1932 р. [4]. Ініціатором створення грецького театру був Г. Костоправ. Біля витоків театрального мистецтва греків Північного Приазов’я стояли два головних режисери – Данило Данилович Теленчі та Юрій Спиридонович Дранга [7].

Перший рік в історії театру був складним, як і ситуація в регіоні та загалом у країні, що передовсім визначалося голодомором в Україні. Так, про труднощі театру йдеться в статтях головного редактора грецької партійної газети «Колехтівістіс» – Ф. Ялі – «Про один забутий театр» та «До якого часу продовжуватиметься знущання з національного театру». Автор статей, енергійний учасник процесу еллінізації, на сторінках газети «Приозівський пролетар» писав, що 1932 р. був для грецького театру «…роком боротьби за своє існування, роком нечуваного знущання з боку міськнаросвіти» [12]. Виявляється, що із самого початку «…організації покинули театр напризволяще». «…Актори місяцями не одержували зарплатні, жили у надзвичайно важких матеріальних і житлових умовах. Через брак репертуару грецькою мовою колективу доводилося нашвидку перекладати російські та українські п’єси. «Все це штовхало театр на халтуру, підривало авторитет..» [13].

І все ж з приходом головного режисера Михайла Хороманського і директора театру Марії Шалдирван колектив став на ноги [8, с. 13]. Вистави готувалися не тільки режисером і художником, а насамперед самими акторами. Але вистав грецькою мовою не було зовсім, доводилося вивчати українську чи російську. Разом з тим трупа театру майже повністю складалася з вчорашніх аматорів. Тільки три актори – Данило Теленчі, Юрій Дранга та Георгій Деглярі – у складі учасників виявилися досвідченими професіоналами [8, с. 11]. За складом талантів трупа була яскравою.

У сезон 1933–1934 рр. грецький театр очолив художній керівник Михайло Хороманський. Талановитим режисером був актор Юрій Дранга. Завідувачем літературної частини та черговим режисером – Данило Теленчі [8, с. 22]. Грецький театр був музично-драматичним. У театрі постійно діяв оркестр [7]. Завідуючим музичною частиною був Олександр Волошко. Оркестр театру складався з п’яти чоловік. Володимир Саци грав на даулі, східному барабані, Федір Кашкер – на бубні, Федір Гурджи – на зурні, Василь Налчаджи – на баяні, Іван Налчаджи – на скрипці. Завдяки музичному супроводу, вистави користувалися надзвичайним успіхом, музика допомагала домогтися емоційності сценічної дії [8, с. 24].

Великий успіх у глядачів мали актори С. Янгічер, М. Чіча, які дивували виразним читанням та грецькими народними танцями, Ф. Кашкер вражав румунським народним танцем, а Л. Карнаухова – сольним співом [10]. Багато акторів блискучо володіли музичними

інструментами. Особливий успіх мала – Лідія Карнаухова. Вона була єдиною українкою в грецькій трупі. Але завдяки високим професійним якостям Л. Карнаухова стала примою Державного грецького театру, улюбленицею публіки [3, с. 9].

Згідно з Постановою НКО УСРР «Про стан культосвітньої роботи на селі» вимагалася ширша комуністична освітня робота серед національних меншин. Тому в грудні 1932 р. театр мандрує грецькими селами із «ідеологічно витриманою» п'єсою Ю. Болотова «Зелений шум» [1, с. 77]. Вистава не змогла повністю задовольнити керівництво театру, яке шукало нові можливості як для зміцнення творчого складу, так і репертуару. Згодом «Зелений шум» вилучається з репертуару, до постановки беруться п'єси «Шквал» і «Таміла». Із цими п'єсами театр влаштував 54 вистави в Зимовому театрі в Маріуполі й організував до двадцяти «культ вилазок» безпосередньо в поле, до шахт [1, с. 78].

Театр всюди широко використовував місцевий матеріал. Подекуди випускалася щоденна газета «Грецький театр у полі», а на шахті № 19 –20 – плакати й карикатури. Загалом на виставах театру побувало дванадцять тисяч глядачів. «Всюди вистави грецького театру проходили із значним успіхом, – писав Федір Ялі. Цей успіх був продиктований ще й тим, що грецькі працівні маси вперше побачили вистави рідною мовою» [12].

У сезон 1933–1934 рр. творчий авторитет театру зміцнила вдала постановка п'єси В. Шкваркіна «Чужа дитина», режисер М. Хороманський. Текст п'єси переклали грецькою мовою актори: Ф. Узун, Г. Севда, Ф. Лубе [8, с. 13].

До 1935 р. в театрі грали в основному українською та російською мовами. А з 1935 р. за рішенням обласного Управління театрами система роботи грецького театру була змінена. Суворо приписувалося давати вистави лише грецькою мовою. Г. Деглярі – новопризначений художній керівник і директор театру – у своїй статті «Творчі шляхи грецького театру» зазначав, що «розв'язуючи ці проблеми, ми зіткнулися з великими труднощами – необхідно було знайти такий синтез у мові, який розуміли би у всіх 17 грецьких селах Маріупольщини» [2]. У той час серед греків Приазов'я поширеними були дві мови – урумська та румейська, тому режисери і сценаристи виробили своєрідну мову-койне, щоб п'єси стали зрозумілими будь-кому. Сценаристи театру перекладали грецькою класику, зокрема Ж. Мольєра, О. Пушкіна, радянських драматургів. На сцені театру ставили й трагедії Софокла. Згодом з'явилися власні п'єси про життя робітників і селян. Перекладом п'єс грецькою мовою займалися Г. Костоправ, В. Галла, Д. Теленчі [11, с. 17].

Театр повільно, крок за кроком, намагаючись уникати помилок, ставав на ноги. Поки не почалася реконструкція в старому (Зимовому) театрі, грецький театр виступав на його сцені. З початком ремонтних робіт розширилася гастрольна діяльність театру. Влітку театр виїхав у велике гастрольне турне по Донбасу, в Крим, Київ, Одесу, Миколаїв [5, с. 178].

14 березня 1936 р. відбулося урочисте відкриття реконструйованого міського театру. Фасад двоповерхової будівлі зимового театру виглядав помпезно. На другий поверх вели мармурові сходи. Приміщення театру розташовувалося в центрі міста Маріуполь, на проспекті Леніна. У 1943 р будівля театру згоріла [8, с. 31].

Джерела засвідчують, що 1936 р. був дуже плідним для грецького театру. На початку року при театрі було організовано студію – до неї запрошувалися найбільш талановиті учасники художньої самодіяльності [10]. Творчим підсумком роботи театру в 1936 р. стали гастролі в Криму. У репертуар увійшли: «Камінний гість» О. Пушкіна, «Лікар мимоволі» Ж. Мольєра. Окрасою гастрольної афіші стала прем'єра «Платон Кречет» О. Корнійчука. Преса підтримала ці вистави рядом статей, автори яких, аналізуючи гастролі, особливо високо оцінили виставу «Платон Кречет» в репертуарі грецького театру. Постановка п'єси О. Корнійчука стала однією з кращих режисерських робіт Г. Деглярі. Колектив зміг поєднати злободенність теми з образною формою її втілення грецькою мовою [8, с. 26].

У 1937 р. театр отримав листа від пролетарського письменника Геу з Греції, який

вражений тим, що в Радянському Союзі є Державний Грецький театр писав: «Бо навіть у самій Греції, за винятком так званих королівських, державних театрів немає – скрізь приватна антреприза» [1, с. 79].

Про активну творчу діяльність грецького театру в 1937 р. свідчить ціла низка заходів за його участю: зимові кампанії по обслуговуванню грецьких сіл Донбасу; святкування п'ятиліття з дня заснування театру (23 лютого 1937 р.); традиційні весняні гастролі по Донеччині; підготовка до Другої обласної олімпіади пересувних театрів у Сталіно; постановка маленької трагедії О. Пушкіна «Камінний гість» (переклад Даниїла Теленчі) до сторічного ювілею з дня загибелі великого російського поета (найкращої, за твердженням преси тих років, постановки грецького театру) [7]. Можна вважати сезон 1936 – 1937 рр. для грецького театру найбільш продуктивним. Однак, нажаль він був і останній.

Складовою частиною «великої чистки», що проводилася радянським урядом наприкінці 30-х років, була так звана «грецька операція», мета і завдання якої були викладені в директиві Наркома внутрішніх справ Н. Єжова за номером 50215 від 11 грудня 1937 р. У директиві йшлося про те, що органами НКВС викрито й ліквідовано широку мережу грецьких націоналістичних, шпигунських, диверсійних організацій…». Загалом було страчено 3470 осіб грецького походження, а 158 заслано до ГУЛАГу [9, с. 289].

У грудні 1937 р. творчий колектив грецького театру несподівано для маріупольців було оголошено «посереднім театром, збереження якого не є необхідністю» і закрито. Першим був заарештований у грудні 1937 р. директор і художній керівник театру Георгій Деглapі, потім були заарештовані актор Сава Янгічер, поет Георгій Костоправ і завідувач літературною частиною, режисер Данило Теленчі. Трагічну долю закладу розділив і архів грецького театру, який був повністю знищений. Згідно із Протоколом Виконкому Донецької обласної Ради народних депутатів за № 145 Грецький робітничо-селянський театр ліквідується «через відсутність творчих кадрів, міцного ідейно-політичного підґрунтя та репертуарі». Протокол датовано 28 січня 1938 р. [8, с. 49]. Хоча наступного дня театр мав показати свою останню роботу – маленьку трагедію О. Пушкіна «Моцарт і Сальєрі» у перекладі та постановці Даниїла Теленчі [6].

Таким чином, грецький театр протягом п'яти років з моменту свого заснування і до трагічної загибелі, пропагуючи у своїх виставах самобутню культуру греків Приазов'я, поспріяв оновленню театрального життя регіону. Становлення та розвиток театрального мистецтва північноприазовських греків і понині залишається актуальною проблемою серед сучасних дослідників як унікальний приклад ідеологічної технології радянської влади в галузі національної політики.

Список використаної літератури

1. Гончарук К. Грецький театр України 1920-1930-х років: світло та тіні / К. Гончарук // Київська старовина. – К.,– 2002. – № 2. – С. 75–82.
2. Деглари Г. Творческие успехи Греческого театра / Г. Деглари // Приазовский пролетарій. – 1936. – 8 апреля. – С. 4.
3. Захарова Г. Расстрелянный греческий театр: к 80-летию основания Мариупольского Государственного греческого театра / Г. Захарова. – Мариуполь: Новый мир, 2012. – 124 с.
4. Маріупольський державний грецький театр оголошує набір… // Приозівський Пролетар. – 1932. –15 лютого. – С. 2.
5. Мариуполь и его окрестности: взгляд из XXI века: / Р. П. Божко, Т. Ю. Були, Н. Н. Гашененко и др. – Мариуполь: «Рената», 2008. – 428 с.
6. «Моцарт и Сальери» на греческом языке // Социалистический Донбасс. – 1937.– 28 сентября. – С. 4.

7. Налчаджи И. Рассказ краеведа: Памяти мариупольского греческого театра / И. Налчаджи // Приазовский Рабочий. –1992.– 10 апреля. – С. 2.
8. Проценко А. Д. Годы, спектакли, трагедия. Из истории первого Государственного греческого рабоче-колхозного театра в Мариуполе / А. Д. Проценко. – Мариуполь: Мариупольское общество греков, 1999. – 72 с.
9. Терентьева Н. А. Греки в Украине: экономическая и культурно-просветительская деятельность (XVII –XX вв.) /Н. А. Терентьева. – К.: Аквилон-Пресс, 1999. – 352 с.
10. Успехи греческого театра // Приазовкий пролетарий. –1936. – 12 февраля. – С. 4.
11. Чуприк Л. Н. Научная справка из истории Мариупольського театра / Л. Н. Чуприк. – Архив Мариупольського краеведческого музея. – М. – 21. – Мариуполь, 1998. – 28 с.
12. Ялі Ф. До якого часу продовжуватиметься знущання з національного театру / Ф. Ялі // Приозівський пролетар. –1933. – 6 жовтня. –С. 4.
13. Ялі Ф. Про один забутий театр / Ф. Ялі // Приозівський пролетар. –1933. – 1 березня. – С. 2.

Стаття надійшла до редакції 7.11.2014

O. Demidko

A DRAMATIC ART OF THE GREEK PEOPLE OF NORTH PRYZOVIA IS IN A HISTORICAL RETROSPECTIVE VIEW

In the present article the author investigates activity of the Greek theatre in North Pryzovia in a historical retrospective view. The research allowed to analyse basic stages in development of theater, repertoire. An author characterizes the creative decisions of actors. In the article an author defined the role of the Greek theatre in cultural and public life of region in 30th of XX century. On the basis of the treat periodic press we knew that the Greek theatre had been created in 1932. The first year in the history of the theater was difficult, as the situation in the region and the country as a whole, is primarily determined by the Holodomor in Ukraine. The chief director Michael Horomansky and theater director Maria Shaldyrvan contributed to the success of the theater. In the theater always acted Orchestra. The Greek theatre was famous among the population of city and villages of Mariupol. The successful raising of plays "The Stranger child", "Platon Krechet" provided success of theatre. A theatre produced a daily "The Greek theatre in the field". Only for 1932 a twelve thousand audience visited on the theatricals of theatre. The actors of the Greek theatre with 1932 put plays on the Ukrainian and Russian languages. But with 1935 they began to put plays only in Greek language. An audience first saw theatricals in native language. The scenario writers of theatre translated J. Moliere, A. Pushkin, soviet dramatists into Greek language. Texts of theatricals of into Greek language translated G. Kostoprav, V. Galla, D. Telenchi. Opening of the reconstructed municipal theatre took place on March, 14, 1936. In a 1936 –1937 theatre visited Donbas, Crimea, Kyiv, Odesa, Mykolaiv. In December 1937 the Greek theater was closed, actors repressed. The first was arrested in January 1937 theater director George Deglari, then were arrested actor Sawa Yangicher poet George Kostoprav and head of the literary section, directed by Daniel Telenchi. The tragic fate of institutions and shared archive of Greek theater, which was completely destroyed.The Greek Theatre lasted only five years, but during that time he contributed to the development of theatrical life of the city.

Key words: *dramatic art, historical retrospective view, Greek Theatre, hellenization repertoire.*